

Az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság véleménye – A szociális vállalkozások hozzájárulása az európai kohézió erősítéséhez és egy demokratikusabb Európa kialakításához

(feltáró vélemény a román elnökség felkérésére)

(2019/C 240/05)

Előadó: **Alain COHEUR**

Felkérés:	2018.9.20-i levél
Jogalap:	az Európai Unió működéséről szóló szerződés 304. cikke
Illetékes szerv:	„Egységes piac, termelés és fogyasztás” szekció
Elfogadás a szekcióülésen:	2019.4.2.
Elfogadás a plenáris ülésen:	2019.5.15.
Plenáris ülés száma:	543.
A szavazás eredménye: (mellette/ellene/tartózkodott)	118/1/1

1. Következtetések és ajánlások

1.1. A szociális vállalkozások sokféle működési területükön keresztül számos megoldást kínálnak arra, hogy hogyan lehet egy összetartóbb és a közérdeket szem előtt tartó társadalom felé fejlődni. A szociális gazdaság Európa gazdasági és szociális fejlődésének fontos eleme, amely 2,8 millió vállalkozást és 13,6 millió munkahelyet foglal magában, és mint ilyen az EU GDP-jének 8 %-át adja. A szociális vállalkozások kulcsszerepet játszanak a minőségi munkahelyek létrehozásában és megtartásában, a szociális jogok európai pillérének sikerében és a 2030-ig tartó időszakra vonatkozó fenntartható fejlesztési menetrendben.

1.2. A szociális gazdaság jelenlegi helyzete egyenlőtlen Európában. Vannak olyan tagállamok, ahol a történelmi hagyományok és a jelenkori nemzeti politikák támogatják az ágazat fejlődését, míg más tagállamokban a fejlődés akadályokba ütközik. Ez a kontextus, amelyhez hozzáadódik a pénzügyi eszközök nem megfelelő volta, megakadályozza, hogy a szociális gazdaság hozzájáruljon a gazdasági fellendüléshez és a vállalkozások dinamizmusának visszanyeréséhez, enyhítse az egyenlőtlenségek növekedése és a szegénység által előidézett társadalmi feszültségeket, csökkentse a munkanélküliséget az egyes régiókban, valamint küzdjön a munkakörülmények bizonytalaná válása ellen, amely jelenségek a populizmus erősödéséhez vezetnek.

1.3. Az EGSZB amellet foglalt állást, hogy a tagállamok és az Európai Bizottság ismerjék el azt, hogy a szociális vállalkozások hozzájárulnak az aktív polgári szerepvállalás fejlődéséhez, a közjóhoz, az európai szociális modell előmozdításához és egy európai identitás kialakításához. Ez az elismerés csak a megfelelő erőforrások biztosításával, valamint az innovációk és az ismeretek terjesztésének és előmozdításának ösztönzésével nyer teljes értelmet.

1.4. Az EGSZB megállapítja, hogy a szociális vállalkozási modellek szinte teljesen hiányoznak a tantervekből, valamint a vállalkozás-alapítási és -fejlesztési eszközökből. Lehetővé kell tenni, hogy a szociális gazdasággal kapcsolatos képzés és oktatás, amelyek ténylegesen utat nyit a tudás és a vállalkozói kezdeményezőkézség felé, szerepeljen az oktatási rendszerek programjaiban. Így támogatni lehetne a szociális vállalkozások hozzáférését az Erasmus+ programhoz.

1.5. Az EGSZB emlékeztet rá, hogy elengedhetetlen, hogy ambiciózus és átfogó állami politikákkal, valamint a szociális gazdaságra vonatkozó uniós cselekvési tervvel támogassák a szociális vállalkozásokat.

1.6. Az EGSZB, korábbi véleményeivel összhangban, kéri az uniós intézményeket és tagállamokat, hogy biztosítsanak különleges támogatást a szociális innováció számára, ami többek között azt jelenti, hogy a szociális vállalkozásokat és a civil társadalmat elismerik mint a társadalom kulcsszereplőit és politikailag támogatják, valamint, hogy kedvező környezetet teremtenek.

1.7. Az EGSZB arra kéri az Európai Bizottságot, hogy a szociális gazdaság különféle jelenlegi megnyilvánulási formáinak jellemzői alapján pontosítsa a szociális gazdaság fogalmát.

1.8. Az EGSZB emlékezteti az Európai Bizottságot, a tagállamokat és az Eurostatot arra, hogy a szociális vállalkozások statisztikai nyilvántartásának létrehozása érdekében feltétlenül végre kell hajtani a szatellit számlákról szóló kézikönyvben szereplő javaslatokat.

1.9. Az EGSZB emlékeztet arra, hogy több kutatást kell végezni a szociális vállalkozások jelentőségének és azoknak a mechanizmusoknak a megértéséhez, amelyekkel a szociális vállalkozások hozzájárulnak a társadalmi kohézió és a demokrácia megerősítéséhez, valamint a gazdaság élénkítéséhez. Mindez lehetővé tenné az új tagállamok és az EU többi része közötti különbség csökkentését.

2. Általános megjegyzések

2.1. A szociális vállalkozásokat az jellemzi, hogy a közérdek vagy egy közösség szolgálatában állnak, és hogy nem az a céljuk, hogy a lehető legnagyobb profitot ériék el. Céljuk egyértelműen szociális: az egyenlőtlenségek csökkentésével és a társadalmi kohézió erősítésével javítani szeretnék az egyéni és a kollektív jólétet. Céljuk továbbá, hogy hozzájáruljanak ahhoz, hogy minőségi munkahelyek jöjjenek létre a társadalmilag felelős vállalkozásoknál.

2.2. A szociális gazdaság az emberi tevékenységek megszervezésének olyan formája, amelynek alapját a közösségi tulajdon, a szolidaritás és a részvételi demokrácia képezi, és amely az eszközeinek gazdasági eredményességére épít, illetve biztosítja az áruk és a szolgáltatások előállítását, terjesztését, kereskedelmét és fogyasztását. Hozzájárul az aktív polgárság kifejezéséhez, valamint az egyéni és a közösségi jóléthez. Tevékenysége minden területre, a gazdasági, a szociális, a társadalmi és a környezetvédelmi területre egyaránt kiterjed.

2.3. Meg kell jegyezni, hogy sok elem fokozatosan gyengíti társadalmainkat, amelyek a demokrácián és a társadalmi kohézió alapulnak: a közkiadások és az ezek által nyújtott biztonsági háló csökkenése, a rövid távú profit- és jövedelmezőség-orientált logika a pénzügyi és spekulatív piacokon, a populizmus terjedése, az egyenlőtlenségek növekedése.

2.4. Ezen társadalmi változások, valamint az egyre nagyobb fenyegetés és bizonytalanság kezelése érdekében, továbbá a gazdasági fejlődéssel kapcsolatos ambíciói fenntartása érdekében az EU-nak hozzá kell járulnia a demokratikus, összetartó társadalmak felemelkedéséhez, ami egyet jelent a gazdasági és társadalmi fejlődéssel, valamint a hátrányos megkülönböztetés és a társadalmi kirekesztés különböző formái elleni küzdelemmel. Az EU úgy valósíthatja meg törekvéseit, hogy eközben megvédi közös értékeit az ambíciózus szociális jogok európai pillérének megerősítésén és a fenntartható fejlődési célok megvalósításán keresztül.

3. Társadalmi kohézió és civil társadalom

3.1. Az Európa Tanács szerint a társadalmi kohézió egy társadalom arra való képességét jelenti, hogy a különbségek csökkentése és a peremre szorulás megakadályozása révén minden tagja jólétét biztosítsa. Az Európai Bizottság szerint a gazdasági, társadalmi és területi kohéziós politika törekvése az, hogy csökkentse az EU régiói közötti életszínvonalbeli és fejlettségbeli különbségeket. A társadalmi kohéziót érő támadások hatására nő a frusztráció, az identitásbeli elszigetelődés, ami a demokráciaellenes elméletek melegágya. Az európai projekt alkotórészeit a demokrácia és a társadalmi kohézió, a civil társadalom szabad és független megszervezése jelentik, még akkor is, ha ezek manapság vitathatók. A szociális gazdaság szociális céljain vagy a társadalmi hatásain keresztül a gyakorlatban felel meg a kohéziós és a fejlesztési célkitűzéseknek, és emellett demokratikus modellt kínál.

3.2. Történelmi okokból és a kontextusból adódóan a civil társadalom rendkívül eltérő meghatározásokat ismer, és a tagállamoktól függően különböző formákat ölthet. Kialakulása a kulturális és politikai hagyományoktól függ. Egyes szervezetei (szakszervezetek, csoportosulások, szövetségek stb.) állandóak, míg mások a kor változásaival lépést tartva jelennek meg. Mivel a szociális vállalkozások az emberközpontú, nem pedig a tőkeközpontú gazdasághoz tartoznak, e civil társadalom egyik alkotóelemének tekinthetők.

3.3. A civil társadalom bizonyos mértékben a szociális vállalkozások fejlődésének inkubátora, és ebből következően felgyorsítja a kohéziót. A civil társadalom szociális vállalkozások létrehozásával biztosíthatja egyes kisebbségek számára a meghallgatáshoz való jogot, vagy kevésbé jövedelmező tevékenységeket alakíthat ki, amikor a hagyományosabb vállalkozások keretében nem feltétlenül foglalkoznának az ilyen tevékenységekkel. Idegengyűlölő mozgalmak vagy a demokrácia visszaszorulása idején a szociális vállalkozások hozzájárulhatnak a nagyobb demokráciához vagy a nagyobb kohézióhoz (a szerződés 2. cikke), például a migránsok integrációjának kérdése kapcsán ⁽¹⁾.

3.4. Az oktatás területén az iskolai és egyetemi programokban a szociális gazdaságot, valamint annak a társadalmainkhoz való hozzájárulását és a hozzáadott értékét a leggyakrabban figyelmen kívül hagyják; ugyanez igaz a vállalkozás-alapítással foglalkozó szakokra is. Ezért a tagállamoknak, csakúgy mint az uniós szervezeteknek lehetőséget kellene biztosítaniuk a szociális gazdasággal kapcsolatos tájékoztatásra és oktatásra. A cél nem ennek kötelezővé tétele lenne, hanem az, hogy a polgárok rendelkezésére bocsássák a szociális gazdaságban való szerepvállaláshoz szükséges eszközöket.

4. A szociális gazdaság egy olyan gazdasági modell, amely másképp nyilvánul meg

4.1. A szociális vállalkozásokat – amelyeket az hívtott életre, hogy a polgárok a társadalmi változások hatására szerveződni kezdtek, hogy gazdasági és társadalmi, illetve kulturális igényeiket kielégítsék – kezdetben a jogállásaikkal határozták meg, vagyis azokkal az alapszerződésekkel, amelyek úgy kötik össze az eljáró feleket, hogy szabadon határozzák meg a belső működési szabályaikat. Így jöttek létre az önszervező egységek, a szövetkezetek és egyesületek, majd ezeket követték az alapítványok. Napjainkban az esetek többségében továbbra is ezeket a jogi eszközöket használják arra, hogy a szociális gazdaságban vállalkozásokat hozzanak létre ⁽²⁾.

⁽¹⁾ HL C 283., 2018.8.10., 1. o.

⁽²⁾ Az EGSZB „Recent Evolutions of Social Economy” című 2017-es tanulmánya.

4.2. A társadalmak fejlődésével ez más típusú struktúrákkal egészült ki: a beilleszkedést a munka által elősegítő vállalkozásokkal (WISE) a társadalmi-foglalkoztatási integráció és a fogyatékoság területén vagy szociális célú társaságokkal az újrafelhasználás és újrahasznosítás, a gondozás, a környezetvédelem stb. ágazataiban.

4.3. Az Európai Bizottság különböző típusú szövegekkel (kezdeményezés, rendelet⁽³⁾) adott lökést a szociális vállalkozások fejlődésének támogatásához, amelyek többnyire a szociális gazdaság területéhez tartozó vállalkozások. Napjainkban még nem zárult le a vita a szociális vállalkozás tényleges integrációjáról, amelynek fogalommeghatározása nem egyértelmű.

4.4. Az EGSZB régóta szorgalmazza egy cselekvési terv kidolgozását a szociális vállalkozásokra vonatkozóan a fejlődés és növekedés biztosítására, és hogy az ágazatban rejlő potenciál teljes mértékben kibontakozhasson Európában. Az EGSZB úgy véli, a szociális vállalkozások a hagyományos gazdaság részei, amelyek nem ütköznek más üzleti modellekkel. Ugyanakkor a legtöbb vállalatot támogató eszköz, fejlesztési, valamint induló innovatív vállalkozásokat támogató program, csakúgy mint a többi szükséges feltétel, például a jogi szabályozás és a pénzügyi eszközök gyakran nem tudják segíteni a szociális vállalkozásokat, legfőképp mert ezek a támogatások egy szabványos, hagyományosabb vállalati modellre és logikára lettek kialakítva. Emellett a szociális vállalkozásokat teljes mértékben el kell ismerni, és be kell vonni a társadalmi párbeszédbe.

5. Az együttműködés és a szociális gazdaság hozzájárulása a társadalmi kohézióval és a demokráciával kapcsolatos célkitűzésekhez

5.1. A demokrácia a szociális gazdaság fogalommeghatározásának és a szociális gazdasághoz tartozó vállalkozások által képviselt dinamikák középpontjában áll. A „belső” demokrácia keretében az „egy ember-egy szavazat” elv érvényesül a döntéshozó szervezetben, a különböző kategóriába tartozó szereplők, például a munkavállalók, a felhasználók, vagy a kedvezményezettek pedig részt vesznek a vállalkozás irányításában.

Azonban a szociális vállalkozásoknak a gazdaságunk demokratizálásában betöltött szerepe túlmutat az ilyen vállalkozások belső irányításának módjain. Van ugyanis egy olyan demokratikus dimenzió, amely a közösségi tevékenységekben való részvétel és a társadalmi vitákhoz való hozzájárulás lehetőségét kínálja a polgároknak. Ezen a téren a szociális vállalkozások a részvételi demokrácia valódi iskoláinak minősülnek.

5.2. A szociális vállalkozások e demokratikus funkciója több szinten érvényesül: az általuk kínált árukon és szolgáltatásokon, az általuk javasolt alternatívákon, a megoldatlan szükségletekre adott válaszaikon, a részvételükkel létrehozott véleménynyilvánítási és vitahelyszíneken, az általuk végzett lobb- és figyelemfelkeltő tevékenységeken keresztül. Ezeknek a vállalkozásoknak a környezeti kérdéseket, a társadalmi viszonyokat és a munkavállalók munkakörülményeit még inkább tiszteletben tartó üzleti modellt kell magukénak vallaniuk.

5.3. Amikor a szociális gazdaság kohézióhoz való hozzájárulásáról beszélünk, elsősorban annak „helyreállító” képességeire, a nehéz helyzetben lévő lakosok körében végzett beavatkozásaira, a szociális, illetve az orvosi és szociális terület ágazataiban való részvételére utalunk. Vitathatatlan, hogy hajlamosak vagyunk helyreállító funkciót tulajdonítani a szociális gazdaságnak, és ez elválaszthatatlan a nonprofit szféra tevékenységétől. Ugyanakkor a kohéziót és a demokráciát azon politikák és eljárások szemszögéből is szemügyre kell venni, amelyeket a szociális vállalkozások társadalmi hatásuk mérésére alkalmaznak.

6. Társadalmi és területi kohézió – a szociális gazdaság útján integrált európai térség megerősítése

6.1. A globalizáció, az egységes európai piac kiépítése és a nagy ipari forradalmak mélyreható változásokat idéztek elő egyes térségekben. Számos régió látta és látja még most is ennek kárát, például az ipar leépülése és a munkanélküliség sújtja őket.

6.2. Az új tagállamok gazdasági hosszú és olykor keserves folyamatokon estek át a kommunista tervezési rendszerekről a szabályozott piacgazdaságokra való átállás során. Az intézményi és politikai kiigazítások következményekkel jártak ezen tagállamok társadalmaira és gazdaságaira, valamint a migrációs áramlásokra nézve. Ezek a változások a kis- és középvállalkozásokat is érintették, különösen ezen országok szövetkezeti ágazatát, amelyet több évtizeden át és még a piaci rendszerre való átállás során is eszközként használtak fel. Ezekben az országokban a szociális gazdaság fejlődése hozzá tudna járulni az EU azon célkitűzésének megvalósításához, amely egy olyan integrált európai térség megerősítésére irányul, amelyben csökkentik és felszámolják az EU 15 régi tagállama és a 12 új kelet- és dél-európai tagállam közötti társadalmi és gazdasági egyenlőtlenségeket.

⁽³⁾ Az Európai Parlament és a Tanács 1296/2013/EU rendelete (2013. december 11.) az Európai Unió foglalkoztatás és társadalmi innováció programjáról és a foglalkoztatási és társadalmi befogadási célú európai Progress mikrofinanszírozási eszköz létrehozásáról szóló 283/2010/EU európai parlamenti és tanácsi határozat módosításáról (HL L 347., 2013.12.20., 238. o.).

6.3. A régió számos országában a szociális gazdaság egyre inkább veszített presztízséből. Ugyanakkor az ágazatot nem számolták fel. Miután fél évszázadra szinte teljesen eltűntek, az önszervező egyleteket, az egyesületeket és az alapítványokat most újra felfedezik és azok a civil társadalom, a társadalmi mozgalmak és a szakszervezetek fejlődésével párhuzamosan fokozatosan terjednek ezekben az országokban. Az új tagállamokban a „harmadik pillér” fejlődésére úgy kell tekinteni, hogy az részét képezi az európai szociális modellbe való megfelelő beilleszkedésüknek.

6.4. A szociális gazdaság és a szövetkezeti mozgalmak történelméről, hagyományairól és nemzeti gyökereiről szóló oktatási és tájékoztatói kampányokkal el lehet halványítani a kommunista rendszerek kikényszerített szövetkezeteihez kapcsolódó negatív képet, és a szociális vállalkozás új formáit össze lehet kapcsolni a szociális gazdaság hagyományával.

6.5. Ezzel párhuzamosan a szociális gazdaság terén erős hagyományokkal rendelkező országokban a képviselők, a vállalkozók és a lakosok azt keresik, hogy hogyan adhatnának új lendületet az egyes térségeknek és hogyan oldhatnák meg az ott tapasztalható gazdasági és társadalmi egyenlőtlenségeket. Számos helyi politika helyezte a középpontba a szociális gazdaság hagyományos vagy új formáit, és ezek hozzájárultak a kohézióhoz és a demokratikus élethez.

7. A szociális vállalkozások mint a szociális és gazdasági innováció hordozói

7.1. Az innovációkat gyakran szociális vagy társadalmi innovációknak nevezik, ezt a témát az EGSZB már megvizsgálta korábbi véleményeiben. Az innováció hasznos a társadalom számára, és a társadalom cselekvőképességét is növeli. A szociális innováció alapja egy etikai, ideológiai vagy az általános érdeket szem előtt tartó nézőpont, ezt jól szemlélteti az, ahogy a civil társadalom szerepet játszik a szociális háló kialakításában. A szociális vállalkozások a szociális innováció katalizátorai azáltal, hogy egy bizonyos felhasználói csoportra, egy kielégítetlen társadalmi szükségletre vagy egy hiány pótlására irányulnak.

7.2. Számos olyan új üzleti modell van kialakulóban, amely átalakítja a termelők, forgalmazók és fogyasztók közti kapcsolatot (például a funkcionális gazdaság, megosztásalapú gazdaság és a felelős finanszírozás). A szociális vállalkozások nem újkeletűek, de az alternatív gazdasági modellek közé sorolhatók, mivel megpróbálják kezelni az emberek és a bolygónk előtt álló más fontos kihívásokat, amelyeknek döntő szerepe van a fenntartható fejlődésben – ilyen például a társadalmi igazságosság, a részvételen alapuló kormányzás, valamint az erőforrások és a természeti tőke megőrzése. Az EU olyan innovatív gazdasági modellek vezérévé válhat, amelyek elválaszthatatlanul összekapcsolják egymással a gazdasági jólét, a jó minőségű szociális védelem és a környezeti fenntarthatóság fogalmát, és amelyek meghatároznak egy „európai védjegyet”. Az EU-nak tehát ambíciózusnak kell mutatkoznia ezzel a kérdéssel kapcsolatban.

7.3. Belgiumban a SMART kísérleti szövetkezet lehetővé teszi, hogy önálló munkavállaló tagjai biztonságos keretek között fejlesszék gazdasági tevékenységüket. Napjainkban a SMART kilenc európai országban van jelen, és összesen 120000 szakembert számlál.

7.4. Spanyolországban a Mondragon szövetkezeti csoport már több mint 70 éve jelentős részt vállal Baszkföld gazdasági és társadalmi fejlődésében. A Mondragon Corporation ma több mint 90000 embert foglalkoztat.

7.5. Franciaországban a közös érdekű szövetkezeti társaságok (sociétés coopératives d'intérêt collectif, SCIC) töltik be a legnagyobb szerepet a lakosság nehéz helyzetben lévő tagjainak támogatásában és újbóli beilleszkedésében. A területfejlesztésben is szerepet vállalnak és helyi fejlesztési projektek élén állnak.

7.6. A digitális területen egyre több szakember és kutató működik szövetkezetek, „közös immateriális javakkal” rendelkező vállalkozások formájában.

7.7. Ugyanez érvényes a méltányos kereskedelem és a biogazdálkodásból vagy „érszerű” gazdálkodásból származó minőségi mezőgazdasági termékek előállításának és forgalmazásának területeire is. A környezetvédelemhez kapcsolódó ágazatokban egyre több a szociális vállalkozási kezdeményezés.

7.8. A szociális vállalkozások nem csak kisméretű vállalkozásokat jelentenek. A banki-biztosítási területen vannak olyan vállalkozások (például Franciaországban a Crédit coopératif és Belgiumban a Groupe P&V), amelyek piacvezetők a saját belföldi piacokon. Egyes fogyasztói vagy forgalmazási szövetkezetek szintén fontos pozíciót töltenek be a lakossági kereskedelemben Európában.

Kelt Brüsszelben, 2019. május 15-én.

az Európai Gazdasági és Szociális Bizottság
elnöke
Luca JAHIER